

IÄKKÄIDEN KUNTOUTUSPOLUT

SAIRAALASTA KOTIIN

Eeva Huuskonen

Opinnäytetyö, AMK
Toukokuu 2021
Sosiaali- ja terveysala
Kuntoutuksen ohjaaja

Huuskonen Eeva

lääkäiden kuntoutuspolut. Sairaalasta kotiin

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. **Toukokuu 2021**, sivumäärä

Sosiaali- ja terveysala, Kuntoutuksen ohjaaja tutkinto, Opinnäytetyö AMK

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella ikääntyneen henkilön kuntoutusta sairaalajaksolta kotiuttamiseen ja kotiympäristössä tapahtuvaan kuntoutukseen. Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Teemat, joiden pohjalta tutkimuskysymyksiin haettiin vastauksia, valittiin ennakolta ja ne vastasivat tutkimuksen otsikointia. Tutkimus toteutettiin yhden tekijän toimesta, siksi aineistoa rajattiin teemoihin sopiviksi. Aineistonkeruu suoritettiin Finna, Theseus, Google Scholar ja Medic hakukoneiden kautta, lisäksi käytettiin Googlen operaattoria vapaasanahakuihin. Eksplisiittisesti toteutettu asiasanahaku mahdollisti laajemmin teemoihin liittyvien asiasanojen hyödyntämisen tutkimuksessa.

Tulokset olivat mielenkiintoisia. Moniammatillista osaamista oli kaikissa tutkimuksissa ja pyrkimys hyvään kotiutukseen. Ikääntyneen kuntoutus ja kuntoutusohjaus tunnistettiin ainakin kuntouttavana työotteena eli toiminnallisesti hyödynnettiin asiakkaan omia voimavaroja ja tuettiin omatoimisuutta. Asiakkaat ja omaiset kritisivat puutteellista tiedonkulkua erityisesti kotiutusvaiheessa Kotona iäkkään kuntoutus ei ollut käytännössä jatkumona, mitä asiakkaat ja läheiset erityisesti toivoivat.

Sosiaalityöntekijän rooli korostui asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämisessä ja pitkäaikaispaikkojen hakuprosessissa. Joillakin iäkkäillä kotona asumisen turvattuus aiheuttaa päivystyskierteen. Kotiin annettavat tukipalvelut eivät riitä ja asiakkailta puuttuu valinnan mahdollisuudet valita palvelusetelillä kotiin kuntoutusta ja /tai muuta oleellista palvelua. Tulevaisuudessa tähän ehkä tulee muutos. Pitkäaikaispaikkojen odottaminen sairaalassa saattaa kestää kuukausia, tässä tulevat vastaan sekä potilaan että yhteiskunnan rajalliset taloudelliset resurssit. Sairaalassa oleminen ei edistä iäkkään kuntoutumista, vaan laitostaa ja omatoimisuus hiipuu.

Johtopäätöksenä voi todeta hoito- ja kuntoutusalan ammattilaisten toimivan organisaatioidensa tapojen ja tavoitteiden pohjalta. Asiakslähtöisyyttä korostetaan, mutta sen toteutus riippuu organisaation käytännöistä.

Avainsanat (asiasanat)

Iäkkäät, +65-vuotiaat, kuntoutus, sairaala, kotiutus, toiminnallinen kuntoutus, sosiaalinen kuntoutus, koti-kuntoutus, toimijuus, asiakaslähtöisyys, palveluseteli, henkilökohtainen budjetti

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Ei ole

Huuskonen Eeva

Rehabilitation pathways for the elderly. From hospital to home

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, May 2021, pages

Social- and Health field. Rehabilitation counsellor. Bachelor Thesis

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The aim of the study was to examine the rehabilitation of an elderly person from the hospital period to repatriation and rehabilitation in the home environment. The study was conducted as a descriptive literature review. The themes on the basis of which answers to the research questions were sought were pre-selected and corresponded to the title of the study. The research was carried out by one author, therefore the material was limited to fit the themes. Data collection was performed through Finna, Theseus, Google Scholar and Medic search engines, in addition, the Google operator was used for free word searches. The explicit keyword search made it possible to utilize the keywords related to the themes in a more versatile way, which provided answers to the research questions.

The results were interesting. Multidisciplinary expertise was present in all studies and the pursuit of good care and repatriation of the elderly. Rehabilitation and rehabilitation guidance for the elderly was identified as at least a rehabilitative work approach, is the client's own resources were utilized functionally and self-employment was supported. Clients and relatives criticized the lack of information flow, especially during the repatriation phase at home, the rehabilitation of the elderly was not practically a continuation of what clients and relatives especially wanted.

The role of the social worker was emphasized in determining the client's financial situation and in the process of applying for long-term jobs. For some elderly people, the insecurity of living at home causes a spiral of on-call time. Home support services are not enough, and customers lack the opportunity to choose home rehabilitation and / or other essential services with a service voucher. Maybe it will change in a future.

The unilateral decision-making power of the customer / service manager aroused surprise.

In conclusion, care and rehabilitation professionals act on the basis of the habits and goals of their organizations. Several development studies seek to influence these. Customer orientation was emphasized, but its implementation depends on organizational practices. Waiting for long-term places in a hospital can take months, this is where the limited financial resources of both the patient and society come into play. Being in the hospital does not promote the rehabilitation of the elderly, but the elderly person becomes institutionalized and self-initiative wears off.

Keywords/tags (subjects)

Elderly, +65 years old, rehabilitation, hospital, repatriation, functional rehabilitation, social rehabilitation, home rehabilitation, agency, customer orientation, service voucher, personal budget

Sisällys

1	IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUIHIN UUSIA TUULIA.....	1
2	IKÄÄNTYNEIDEN KUNTOUTUSPALVELUT	2
2.1	Moniammatillinen kuntoutus	2
2.1.1	Ikääntyneiden kuntoutus nyt ja tulevaisuudessa	3
2.1.2	Kuntouttava työote sairaalassa	3
2.1.3	Ylläpitävä kuntoutusmahdollisuus.....	5
2.1.4	Kotikuntoutus	7
2.1.5	Palveluseteli ja henkilökohtainen budjetti	7
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
4	TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS	9
5	AINEISTONKERUU	11
6	AINEISTON KUVAUS JA ANALYYSI.....	16
7	TULOKSET	17
7.1	Kuntoutusprosessi sisältöinä ja menetelminä	17
7.2	Kuntoutusprosessi toimintatapoina.....	20
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	22
8	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	23
	LÄHTEET	24
	LIITTEET	28
	Liite 1. Hakutulosten aineisto.....	28
	Kuva 1 TOIMIA-suositus ikääntyneiden toimintakyvyn arviointiin eri instansseissa	6

1 IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUIHIN UUSIA TUULIA

Suomen kansalaisten ikääntyessä, nousi ikäihmisten kuntoutus silloisen hallituksen erääksi kärkihankkeeksi. (I&O, Ikäihmisten kotihoidon sekä kaikenikäisten omaishoidon uudistus 2015–2018). Ongelmana on, että ikääntyneiden palveluiden kustannusten nousussa olemassa olevat työvoima- ja taloudelliset resurssit eivät kohtaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista eli alustavaa So-tea (2020) kartoittanut ja analysoinut tutkijaryhmä arvioi, että ikääntyneiden avopalveluiden ja kuntoutuksen kautta, suunniteltu 0,7 hoitajamitoitus olisi mahdollista toteuttaa. (Ryynänen, Vauramo, Malmi & Koikkalainen, 2020, 83). Kuten he itsekkin toteavat, tämä vaatisi radikaalia palvelujärjestelmien ja työvoimaresurssien uudelleen järjestämistä.

Ikääntyneiden kuntoutuksen toteutuminen on kiinnostava tutkimisen aihe, joka nousi esiin poh-tiessani sairaalakuntoutuksen suhdetta entiseen ”vanhainkotimalliin”. Oman näkemykseni mukaan sairaaloiden kuntoutusosastot ovat jonotuspaikkoja, joissa kokonaisvaltaista toimintakykyä ylläpi-tävää kuntoutusta on liian niukasti tarjolla.

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään kuntoutuksen ohjaajan käytännön näkökulmaa ja työkoke-mustani aiheen kartoittamisessa. Kuntoutuksen ohjaus on moniammatillista ja monialaista asiak-kaan toimivan arjen järjestämistä yhdessä kuntoutujan kanssa. (JAMK. Jyväskylän ammattikorkea-koulu, 2020).

Ikääntyneen toimintakyky ja toimijuus liittyvät oleellisesti monialaiseen eli yli organisaatorajojen toimivaan kuntoutussuunnitteluun. Myös iäkkään kohdalla kuntoutuksen tulee olla suunnitelmal-lista ja moniammatillista. Kuntoutussuunnitelmassa on tärkeintä asiakkaan oma realistinen ta-voite, aikataulu sekä arviointi. Kuntoutussuunnittelussa kartoitetaan asiakkaan voimavarat sekä ne rajoitukset, joille voidaan tehdä jotakin tai joita ei voida muuttaa. (Autti-Rämö, Mikkelsen, Lappa-lainen & Leino, 2016, 67–68). Uusina suosituksina on esiin noussut geriatrinen osaaminen kaikissa ikääntyneitä kohtaavissa palveluissa, päivityksestä kodin arkikuntoutukseen. Tämä lisää ikäänty-vien elämän ymmärrystä ja parantaa asiakkaan tyytyväisyyttä palvelukokemukseen.

Toimintakyky ja toimijuus liittyvät kuntoutusideaan. Mukailtuna voidaan ajatella toimintakyvyn olevan konkreettista toimintaa asiakkaan omassa ympäristössä, yleensä se mielletään fyysisiksi käytännön toimiksi. (Sulander, 2009, 34.) Toimijuus puolestaan on abstraktia toimintaa, läsnäoloa,

kykyä ja halua toimia omien tavoitteiden ja toiveiden mukaisesti. (Koivula, 2009, 31.)

Tämä opinnäytetyö on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jossa edetään tyypillisesti aiheen pohdinnasta aineiston keruuseen ja jossa aineistoa peilataan tutkimuskysymyksiin sekä lopuksi aineisto analysoidaan ja pohditaan saatuja tuloksia.

2 IKÄÄNTYNEIDEN KUNTOUTUSPALVELUT

2.1 Moniammatillinen kuntoutus

Käsitteenä moniammatillinen kuntoutus sisältää asiakkaan tarpeiden mukaiset yli organisaatio rajojen koordinoituneet palvelut. Tärkeintä on jokaisen ammattilaisen ydinosaamisen hyödyntäminen, kaikkien tavoitteena on tuottaa asiakkaalle hyvä palvelukokemus. Avainasemassa ovat sekä empatia että asiakasymmärrys. (Koivisto, Pohjola, Lytikäinen, Liukko & Luoto, 2016,18; Ketomäki, 2017, 1). Asiakasymmärrystä pohtiessaan Ketomäki lainaa Kaminskyä (2008), joka erittelee asiakaslähtöisyyden ja asiakasymmärryksen. Asiakaslähtöisyydessä asiakkaalta toivotaan palveluista palautetta kyselyin, asiakasymmärrys puolestaan osallistaa asiakkaan yhteistyöhön moniammatillisen tiimin kanssa. Ketomäki vielä siteeraa Koiviston tutkimusta (2011) asiakkaan palvelukokemusten eroista. Palveluketjussa asiakas kulkee organisaation määrittelemää hoitoketjua. Palvelupolulla asiakas itse määrittelee ja valitsee ne palvelut, jotka palvelevat hänen omia tavoitteitaan. (Ketomäki 2017,23,29; Koivisto, 2011; Kaminsky, 2008, 392).

Kuntoutusasiakkaan profilointi oli yksi Kelan Muutos-hankkeen tutkimustuloksista (2015–2019), tutkimuksessa kartoitettiin palveluiden tuottajien, tutkijoiden ja asiakkaiden kokemuksia muuttuneista kuntoutuspalveluista. Ikään katsomatta yksilöllinen profilointi lisää asiakasymmärrystä. (Seppälä-Järvinen, 2018). Asiakasymmärrys/-lähtöisyys tarkoittaa, että asiakkaan kanssa puhutaan samaa kieltä, ymmärretään mitä hän elämältään haluaa. Kirjassaan Näslindh-Ylispangar (2012) pohtii, että vanhustyön tulisi olla hyvin organisoitua ja ilman päällekkäisyyksiä, sillä ikääntynyttä ja omaisia rasittavat monet toimijat erilaisine ohjeineen (Näslindh-Ylispangar, 2012, 200). Samoilla ajatuksilla on Pikkarainen (2016), pohtiessaan asiakaslähtöisyyttä kuntoutujan näkökulmasta. Pik-

karaisen mukaan asiakkaalta on vaarassa siirtyä valta häntä hoitaville instansseille, kun ”asiantuntijat” päättävät ja määrittelevät mitä kuntoutus on ja miten sitä pitää tehdä ja arvioida. (Pikkarainen, 2016, 19).

2.1.1 Ikääntyneiden kuntoutus nyt ja tulevaisuudessa

Päivitetty Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (L28.12.2012/980 sekä 9.7.2020/565: 2020), velvoittaa kuntia käyttämään RAI-toimintakykyarviointia, jos asiakas tulee tarvitsemaan sosiaali- ja terveydenhuollon avo- tai laitospalveluita hoitonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi (§15a & 15b). Ikääntyneiden ja ikääntyvien toimintakyvyn ja toimijuuden säilyttämiseksi Kuntoutuskomitean uudistuksen (2017) suositukseen liitetyen Valtioneuvosto julkaisi kuntoutuksen toimintamallin vuosille 2020–2022. Toimintamallin mukaan kansainvälisen ICF- standardin (International Classification of Functioning Disability and Health) eli Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitusmallin tulisi olla osana kuntoutuksen tietojärjestelmien asiakasohjausta. Asiakasohjaukseen puolestaan suunnitellaan kaikille yhteistä kuntoutuksen tietokantaa ja indikaattoreita (37–38). Palveluja tarvitseville ja kotona asuville ikääntyneille suositellaan asiakasohjauksen ohessa toimintakyksuunnitelman laatimista sekä valtakunnallisesti RAI-mittariston käyttöä. Ehdotuksena maakuntien toimintamallissa on esim. ikääntyneiden kotikuntoutuksen järjestäminen osana asiakassuunnitelmaa (63).

Kuntoutuksen vaikuttavuuden seuraamiseen Kuntoutuskomitean (2017) mukaan, auttavat selkeät tavoitteet ja yhtenäiset toimintakykymittarit. Myös ikääntyneiden laatusuosituksen tavoitteena on sekä laadukkaiden palveluiden saatavuus että hyvän ikääntymisen turvaaminen. Molemmista suosituksesta esiin nousevat teemat ovat ennaltaehkäisy, toimintakyvyn edistäminen, kuntien ja vapaaehtoisten osallistaminen sekä iäkkään oma rooli toimintakyvyn ja toimijuuden säilyttämisessä. (Kuntoutuskomitea 2017, 60, 79; Ikääntyneiden laatusuositus 2020, 23–24.)

2.1.2 Kuntouttava työote sairaalassa

Ikääntyneen henkilön kokonaisvaltaisen toimintakyvyn kannalta sairaalassaolojakson tulisi olla mahdollisimman lyhyt. Toimintakykyä voidaan edistää ja ylläpitää kuntouttavan työotteen avulla,

joka on omatoimisuutta ja osallisuutta edistävää hoitoa. (Jäntti, 2014). Geriatri Jäntin mukaan kuntouttavan työotteen tulee olla kokonaisvaltaista ravinnosta ja lääkityksestä liikkumiseen. Yleensä sairastuneiden ikäihmisten hoito- ja kuntoutustarve aiheutuu siitä syystä, joka heidät sairaalaan on tuonut. (Käypähoito suositukset/kuntoutus 2020). Useilla ikääntyneillä saattaa syynä olla hauraus- raihnaisuus-oireyhtymä eli gerastenia, jota on tutkinut geriatri T. Strandberg. Hänen mielestään kaikki geriatriset oireyhtymät olisivat estettävissä (Strandberg, 2018). Ikävuosien karttuessa muistisairaudet väestössä lisääntyvät, Strandberg pitää lupaavana monialaista Finger-tutkimusta, jonka interventioilla oli myönteinen vaikutus iäkkäiden henkilöiden kognitiivisiin toimintoihin. Tutkimuksessa ikäihmisten ravinto- ja elintapatottumuksia muokattiin terveellisimpiin suuntiin.

Uuden sosiaali- ja terveysturvan eli Soten näkymiä analysoidessaan, Rynnänen ym. (2020), arvioivat ikääntyneiden kuntoutuksen antavan elämään mielekkyyttä. He toteavat sen olevan myös inhimillisempi ja edullisempi vaihtoehto. Laitosympäristön seurauksena ikäihminen laitostuu sekä fyysinen ja psyykinen vointi huononee. Rynnänen ym. (2020) tutkimuksen mukaan useimmat laitoshoidossa olevista ikäihmisistä selviäisivät omassa asunnossaan tukipalveluiden turvin sekä mahdollisuudella ulkoiluun (40.) Ikääntyneiden ulkoilumahdollisuudet riippuvat paljolti siitä, pääseekö asunnosta itsenäisesti ulos. Hämmäntävää tutkimuksessa oli, että sairaaloissa olevien ikääntyneiden kotiuttamista ja kuntoutusta ei aina edes harkita, koska sairaala tarvitsee potilaita. (Rynnänen ym. 2020, 47,49).

Monissa kaupungeissa ja kunnissa on aloitettu kehittämään iäkkäiden hyvää kotiutumista sairaalasta, tavoitteena turvata turvallinen kotiinpaluu. Potilaan kotiutuessa kartoitetaan kotona selviämisen mahdollisuudet ja jos niistä on vähänkään epäilystä, suunnitellaan potilaalle ja hänen läheisilleen yhteistapaaminen Kuntouttavan arviointi yksikön tai Kotiutustiimin kanssa, näiden nimistö vaihtelee paikkakunnan mukaan. Yhteisen tapaamisen tavoitteena on kartoittaa asiakkaan kotona asumiseen kokonaisvaltaisesti tarvittavat fyysiset, psyykkiset, kognitionaaliset ja sosiaaliset voimavarat, ongelmat, niiden ratkaisu ja palveluiden tarve. Jos avun tarve on jatkuvaa, siirtyy asiakas yksityisen tai paikallisen kotihoidon piiriin (esim. Helsingin kaupunki 2020).

2.1.3 Ylläpitävä kuntoutusmahdollisuus

Ennaltaehkäisevä kuntoutus on toimenpiteitä ennen kuntoutuksen tarvetta. Arkikuntoutus on toiminnallista kuntoutusta ja myös ennaltaehkäisevää kuntoutusta. TOIMIA-tietokannan suosituksessa annetaan ammattilaisille ohjausta, miten iäkkään kokonaisvaltaista toimintakykyä voidaan arvioida ja puuttua ongelmiin ennaltaehkäisevästi. TOIMIA-tietokannan läkkäiden työryhmä 2018, (Mäkelä, Autio., Heinonen, Holma, Häkkinen, Hänninen, Pajala, Sainio, Schroderus, Seppänen, Sihvonen, Stenholm & Valkeinen) ovat laatineet iäkkäiden kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen suunnitelman, jossa on mainittuina ne instanssit, joissa voidaan arvioida iäkkään toimintakykyä (kuva 1.) Pääsääntöisesti fyysinen toimintakyky ja kognitiiviset ongelmat ovat hallitsevassa asemassa verrattuna sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Yksinäisyys on ongelma usealle iäkkäälle, johon sosiaalinen kuntoutus voisi vastata. Toistaiseksi sosiaalinen kuntoutus, vaikka se yhdistetään toiminnallisuuteen, ei vastaa ikääntyneiden tarpeeseen, vaan on yhdistetty lääkinälliseen -, ammatilliseen -, tai kasvatukselliseen kuntoutukseen (STM, Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021).

Kuva 1 TOIMIA-suositus ikääntyneiden toimintakyvyn arviointiin eri instansseissa

Sosiaali- ja terveysministeriön (2015) muistiossa painotetaan ikääntyneiden kokonaisvaltaisen toimintakyvyn säilyttämistä elämän kaikilla sektoreilla. Ikääntyneiden mielipiteitä ja valinnanvapautta tulisi arvostaa, elinympäristön pitäisi mahdollistaa sosiaalinen elämä ja ulkoilumahdollisuudet. Teknologiaa voidaan hyödyntää ikäihmisen arjen käytännöissä ja turvallisuuden takaamisessa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden ohjaus tulisi olla saatavissa yhdestä pisteestä. Ikääntyvien ja ikääntyneiden toimintakyvyn säilyttämiseksi suositellaan järjestelmällistä kuntoutusta kodeissa ja laitoksissa. Taloudellisesta näkökulmasta mielenkiintoista on muistiossa mainittu terveyskeskusten vuodeosastohoidon kalleus verrattuna tehostettuun ympärivuorokautiseen asumispalveluun ja vanhainkotiin. Muistiossa myös viitataan tulevaisuuteen, jolloin terveyskeskusten vuodeosastot tulisivat olemaan ikääntyneiden aktiivisia kuntouttajia. (Pelkonen, Antikainen, Jylhä, Karjalainen, Paunio, Taipale, Valtonen & Vauramo, 2015).

2.1.4 Kotikuntoutus

Eräs hallituksen kärkihankkeisiin 2016–2018, liittyvä kehityskohde oli kotikuntoutus. Sen ideana on tuoda kuntouttavat palvelut ja tukitoimet asiakkaan kotiin ja näin vähentää laitoshoidon tarvetta (STM, Sosiaali- ja terveysministeriö 2019,93). Edelleen Sote-uudistuksen aihiossa (2020) painotetaan ennaltaehkäisevien ja kuntouttavien avopalveluiden tarvetta. Useiden tutkimusten ja käytännön kokemusten mukaan asiakkaan kotona tapahtuva kuntoutus lisää asiakkaan tyytyväisyyttä, vahvistaa toimintakykyä ja oman elämän hallintaa. (mm. Liimatta, 2019; Uudenmaan kotikuntoutuksen käsikirja, 2019; Maho, 2019, 4-5 sekä Pikkarainen, Vaara & Salmelainen, 2014, 177-178.)

Kotikuntoutus voidaan jakaa tehostettuun kotikuntoutukseen, jolloin asiakas tarvitsee ainoastaan määräaikaisten intervention säilyttääkseen toimintakykynsä sekä ylläpitävään kotikuntoutukseen, jolloin asiakkaan toimintakyky pyritään säilyttämään ns. kuntouttavan hoitotyön keinoin. (Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä ja Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä 2020). Kummankaan kotikuntoutuksen toimintatavan vaikuttavuutta ei voida arvioida yksiselitteisesti. Asiakkaan oma motivaatio ja realistiset tavoitteet ovat avainasemassa kuntoutuksen onnistumisessa.

2.1.5 Palveluseteli ja henkilökohtainen budjetti

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM 2021) haluaa edistää kansalaisten valinnanvapautta ja mahdollisuuksia hyödyntää yksityisten palveluntuottajien palveluita sekä palvelusetelin (lyh. palsa) että henkilökohtaisen budjetin avulla. Palvelusetelin kriteereihin kuuluu, että se on vaihtoehto kunnan tai kuntayhtymän palveluille. Kunnat voivat itse päättää myöntävätkö palvelusetelin ja mihin käytötarkoitukseen. Kunta myös päättää mitkä palveluiden tuottajat hyväksytään palvelusetelikäytännön piiriin. Palvelun tarpeen arvioi aina sosiaali- tai terveyshuollon työntekijä. Palvelusetelin arvo kattaa palvelun hinnan kokonaan tai osittain. (STM 2021).

Henkilökohtainen budjetti on myös tarkoitettu palvelun ostamiseen yksityiseltä tuottajalta. Eräs hallituksen kärkihankkeista 2018, on tehdä palveluista asiakasystävällisiä, asiakkaan valinnanvapautta ja omatoimisuutta lisääviä. Henkilökohtainen budjetti liittyy tähän hankkeeseen. Henkilökohtainen budjetti koostuu useista palveluseteleistä, jotka kunta myöntää asiakkaan tarvitsemien

palveluiden perusteella. Asiakas osallistuu tarvitsemiensa palveluiden suunnitteluun henkilökohtaisen budjetin raameissa. Kuten Palvelusetelissä, myös Henkilökohtaisen budjetin osalta kunta päättää ottaako sen valikoimaansa. (Valtioneuvosto 2021; Vaana 2021). Palvelusetelin ja henkilökohtainen budjetin käyttö antaa siis mahdollisuuden myös kuntoutuspalvelujen järjestämiseen.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nykyisiä ikääntyneiden kuntouttavia palveluita sairaalasta kotiutumisen yhteydessä ja miten kuntoutus jatkuu kotiympäristössä.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä tiedetään ikääntyneiden kuntoutuksesta ja sen toteutumisesta sairaalasta kotiutumisen yhteydessä?

1A. Sisältöinä ja menetelminä; kuntoutuksen ohjauksena, fysioterapiana, toimintaterapiana, palveluohjaksena sekä kuntouttavana työotteena

1B. Toteuttamistapoina; arki- ja kotikuntoutuksena, päiväkeskustoimintana, palvelusetelinä ja henkilökohtaisena budjetointina.

4 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, se on aineistolähtöistä ja siinä kootaan yhteen tutkittavasta aiheesta jo olemassa olevaa aineistoa, jonka avulla voidaan kartoittaa teoriaa ja tunnistaa ongelmia. (Salminen 2011, 6).

Taulukko 1 Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessi

TUTKIMUSKYSYMYS	AINEISTON KERUU	ANALYYSI	TULOKSET
- tutkimuksen tavoitteen pohdinta: mitä halutaan tutkia ja minkä vuoksi	- hakusanojen valinta - hakukoneiden ehdotusten hyväksyminen tai hylkääminen - arvioidaan, onko aineisto riittävä	- aineistot yhdistetään ja analysoidaan - arvioidaan, saatiinko tutkimuskysymyksiin vastaus kerätyllä aineistolla - tarvittaessa aineistoa muokataan	- tutkimustulosten pohdinta - onko tutkimus luotettavasti toistettavissa onko tutkimus eettisesti kestäväällä pohjalla

Artikkelissaan kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä tarkastellessaan Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen ja Liikanen (2013, 295–299) tiivistävät olennaiset tutkimukseen liittyvät asiat selkeästi. Heidän tarkastelussaan kerättävän aineiston tärkein kriteeri on, miten se vastaa tutkimusprosessin ytimeen eli tutkimuskysymykseen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen etu on, että tuloksia voidaan tarkastella monesta ei näkökulmasta (emt. 299).

Tässä tutkimuksessa aineiston keruu toteutuu eksplisiittisesti, jolloin aineistonkeruuta ohjaa tutkimuskysymyksiin vastaaminen muutenkin kuin rajattujen hakusanojen kautta (emt. 296). Kerätty aineisto jaetaan teemoihin, joiden kautta ilmiöitä voidaan arvioida suhteessa tutkimuskysymykseen (emt. 297.) (Kangasniemi ym. 2013, 295, 296, 298,299.) Analyysi aloitetaan litteroimalla eli kirjoittamalla valitut teemat puhtaaksi, jonka jälkeen aineistoa pyritään ymmärtämään teorialähtöisellä analyysillä. Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineistoa oli rajattava kohtuulliseksi yhdelle tutkijalle. Stolt, Axelin & Suhonen (2016) mainitsevat yhden tutkijan kirjallisuuskatsausta ”systematisoiduksi”, tällöin kirjallisuuskatsaukseen ei ole välttämätöntä ottaa mukaan kaikkea aiheesta löytyvää materiaalia (Stolt ym. 2016, 35.) Englanninkielinen rajautui pois, inhimillisestä syystä.

Tämän tutkimuksen kriteereihin kuuluivat vuodet 2010–2021, jolloin sitä vanhemmat tutkimukset eivät ole ajankohtaisia liittyen mm. hallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen eli So-teen.

Kirjallisuuskatsauksen hakujen suunnittelussa konsultoitiin kirjaston informaatikkoa, lopulliset valinnat teki tutkija. Hakuja tehtiin Medic, Theseus, Finna- ja Google Scholar tietokannoista sekä hyödynnettiin vapaasanahakuina Google operaattoria. Hakusanat tarkastettiin YSA- asiasanastojen avulla, esim. ”kuntouttava työote-termiä” ei löytynyt asiasanana, sitä vastaavaa termiä ”toimintakykykuntoutus” (TRS-termi) hyödynnettiin synonyyminä. (YSA 2021). Tutkimuksia karsittiin kriteerillä, vastaako se tutkimuskysymykseen. Laajemmissa hakulausekkeissa hyödynnettiin Boolean operaattoreita ”AND, OR, NOT” yhdistelemällä eri hakusanoja.

Mukaanotto ja poissulkukriteereissä on huomioitava ensinnäkin kohderyhmä suhteessa tutkimuskysymyksiin. Toiseksi mukaanottokriteerien on vastattava tutkimuksessa ennalta asetettuja teemoja. (Stolt ym. 2016, 57-59). Tutkimusaineiston valintaa määrittävät tutkimuskysymyksiin vastaaminen sekä tutkimusten rajaus yhdelle tekijälle sopivaksi. Taulukossa (2) esitellään mukaanotto ja poissulkukriteerit.

Taulukko 2. Mukaanotto ja poissulkukriteerit

MUKAANOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
suomen- tai englannin kieliset tieteelliset tutkimukset ja artikkelit	julkaistu muilla kuin suomen tai englannin kielillä
maksuttomat, luotettavat tutkimukset tai artikkelit	maksulliset, ei vertaisarvioidut
täsmälliset hakusanoihin liittyvät tai aihetta tarkentavat tutkimukset	aihe ei liity tutkimuskysymyksiin tai tiedot ovat maksullisia
vuodet 2011-2021	ilmestymisvuosi alle 2011
ikäntyneet + 65 vuotta asuu kotona	alle 65 vuotiaat asuu hoivakodissa tai laitoksessa
ennaltaehkäisevä kuntoutus ja arkikuntoutus	kuntouttavia toimenpiteitä ei ole tehty eikä suunniteltu
sairaalakuntoutus ja kuntouttava työote /toiminnallinen kuntoutus sairaalassa	pitkäaikaispaikkojen (hoivakodit) laitospuntoutus
Sosiaalinen kuntoutus, yksinäisyys	sosiaalinen verkosto on laaja, ei masentuneisuuden oireita
turvallinen kotiuttaminen	ei kuntoutuksen jatkosuunnitelmaa
kotikuntoutus	etäkuntoutus, hoivakotikuntoutus
henkilökohtainen budjetti tai palveluseteli	Kela kuntoutus / täysin omakustanteinen kuntoutus

5 AINEISTONKERUU

Kirjallisuuskatsauksen aineistonkeruu eli haku kohdistettiin neljään ennalta valittuun teemaan, 1. sairaalakuntoutus ja kotiutus; 2. kotona asuva, kuntouttava työote, kotikuntoutus; 3. sosiaalinen kuntoutus 4. iäkkään taloudelliset kuntoutuksen tukimuodot. Hakutuloksia tuli runsaasti, löydettyistä tutkimuksista valittiin ne, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin monipuolisesti. Perushakusanat olivat aina samat: ikä +65vuotta, iäkkäät, kuntoutus, vuodet 2011-2021, ylempi AMK, Pro gradu, akateeminen väitös, artikkeli, kielet suomi ja englanti, verkossa saatavana. Lisärajausina

käytettiin sanoja, joilla saatiin kohdistettua teemojen mukaisia aiheita: sairaala, kotiutus, kuntouttava työote, toiminnallinen kuntoutus, kotikuntoutus, sosiaalinen kuntoutus, palveluseteli ja henkilökohtainen budjetti. Asiasanahaut eri tietokantoihin tehtiin teemojen pohjalta. Alapuolella olevissa kuvioissa on hakusanat ja hakutulokset esitetty yksityiskohtaisesti. Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi saatiin yhteensä neljätoista tutkimusta ja artikkeleita (n=14).

Kuntoutus- ja hoitoala on moniammatillista tiimityötä, jolloin tutkimukseen valitut tutkimukset ja artikkelit edustavat eri ammattiryhmiä. Tietokanta Theseuksesta löytyy ainoastaan opinnäytetöitä, siksi se on hyvä lähde antamaan tietoa käytännön kehitystyöstä, jota kuntoutus- ja hoitoalan yksiköissä tehdään. Kotiutustiimien työskentelystä sairaalan ja kodin välillä tehdään melko runsaasti uusia tutkimuksia ja niissä pyritään kehittämään kotiutusta sujuvaksi ja asiakaslähtöisyyteen painottuvaksi. Gerontologi-lehden artikkeleissa ja väitöslyhennelmistä löytyi runsaasti hyvää materiaalia, mutta niistä täytyi valita rajoitetusti kolme tähän tutkimukseen sopivaa. Valintana oli asiakaskeskeisyyteen viittaavat artikkelit, joiden kautta ammattilaisille saattaa avautua tuoretta näkökulmaa kuntoutuspolun toimivuudesta.

Finnan ensimmäiseen tutkimushakuun valikoitui iäkkään kuntoutus sairaalaympäristössä. Finnan toinen haku koski palveluseteliä ja henkilökohtaista budjettia sekä valinnanvapauden haastavuutta. Tutkimukseen valikoitui myös sosiaalityöntekijän tekemä tutkimus, jossa kerrottiin ikääntyneen kotona pärjäämättömyyden kierteestä. Ikääntyneen sosiaalista kuntoutusta edustaa yksi tutkimus, vaikka jokaisessa yksikössä iäkkään kohtaamisen on kokonaisvaltaista tai ainakin pitäisi. Hakujen tulokset näytetään suoraan hakukentissä, jolloin lukija voi seurata valittua aineistoa joko teemoittain tai asiasanojen avulla.

Taulukko 3. Tiedonhakuprosessin kuvaus ja tulokset Finna-tietokannassa

TIETOKANTAHAUT

IKÄ +65 2011- 2021 SAIRAALAKUNTOUTUS KOTIUTUS TOIMINTAKYKY KUNTOUTTAVA TYÖOTE TOIMINNALLINEN KUNTOUTUS
KOTIKUNTOUTUS SOSIAALINEN KUNTOUTUS PALVELUSETELI HENKILÖKOHTAINEN BUDJETTI

FINNA 1 hakusanat:: iäk* kunt* OR sairaala
kuntouttava työote KOKOTEKSTI 312

- Otsikon perusteella valitut n=8
- Otsikon perusteella hylätyt n=304
- Tiivistelmän perusteella valitut n=4
- Tiivistelmän perusteella hylätyt n=4
- Kokotekstin perusteella tutkimukseen valitut n=2+1
- TUTKIMUKSEEN VALITUT : 1) Niemelä, K. 2011. Iäkkäiden tuettu kuntoutuminen Assisted rehabilitation for older people. Laitoskuntoutusjakson, kotikuntoutuksen ja keinutuoliharjoittelun vaikutukset iäkkäiden henkilöiden toimintakykyyn ja elämänlaatuun.
- 2) Kyngäs, P. 2021. Asiakslähtöinen kuntoutuminen sairaalassa
- 3) Laine, M. 2019. Ikääntyneiden sairaalahoito kaipaa uutta otetta. Artikkelit /Fysioterapia-lehti

FINNA 2: palveluseteli AND henkilökohtainen
budjetti and ikäihmiset KOKOTEKSTI 13

- Otsikon perusteella tutkimukseen valitut n=5
- Otsikon perusteella tutkimukseen hylätyt n=8
- Kokotekstin perusteella tutkimukseen valitut =3
- TUTKIMUKSEEN VALITUT: 1) Kuusinen -James, K. 2016. SETELIPELIÄ Tutkimus palveluseteliä säännöllisessä kotihoidossa käyttävien iäkkäiden henkilöiden valinnanvapaudesta.
- 2) Rinne, M. 2016 . ”Kunnallinen markkinahan ei oo marketti” -kunnallisten viranhaltijoiden tulkinnat valinnanvapaudesta ikäihmisten hoivapalveluissa.
- 3) Rintala, T. 2019 Valinnanvapaus ja valinnat: asiakkaiden, palvelutuottajien ja palvelujärjestelmien valinnat valinnanmahdollisuuksia edistävissä järjestelmissä.

Taulukko 4. Tiedonhakuprosessin kuvaus ja tulokset Theseus-tietokannasta

THESEUS YAMK hakusanat: iäkkäät, kuntoutus
KOKOTEKSTI 286

- Otsikon perusteella tutkimukseen hylätyt n=280
- Otsikon perusteella tutkimukseen valitut n=6
- Tiivistelmän perusteella tutkimukseen valitut n=4
- Tiivistelmän perusteella tutkimukseen hylätyt n=2
- Kokotekstin perusteella valitut n=2

TUTKIMUKSEEN VALITUT: 1) Knuutinen, T. 2013.
"EIHÄN NY KAUAN MEE VARTIN RAPPUKÄVELYYN"
Kuntouttavan työtteen mallin kehittäminen
Pälkäneen kunnan kotihoitoon.
2) Toivanen, E. 2021. Ikääntyneen kuntoutumisen
tukeminen moniammatillisena yhteistyönä
kotihoitossa-toimintamallin luominen.

THESEUS YAMK hakusanat: iäkkäät,
kotikuntoutus, kotihoito, kuntouttava työote
KOKOTEKSTI 13

- Otsikon perusteella valitut n=4
- Otsikon perusteella hylätyt n=9
- Tiivistelmän perusteella valitut n=3
- Tiivistelmän perusteella hylätyt n=2
- Kokotekstin perusteella valitut n=1

TUTKIMUKSEEN VALITUT: 1) Halminen, N. 2019.
Kotiuttamistiimin merkitys ikäihmisen kotona
selviytymisessä.

Taulukko 5. Tiedonhaun kuvaus ja tulokset Medic-tietokannasta

MEDIC 2: sosiaalinen kuntoutus (asiasanat) AND iäkkäät kokotekstit 2011-2021 fi,en gradu,väit.,alkup.tutk.,kats.art.,väitösk.42 kpl

Otsikon perusteella tutkimukseen valitut n=7
 Otsikon perusteella tutkimukseen hylätyt n= 35
 Tiivistelmän perusteella tutkimukseen hyväksytty n=1
 Kokotekstin perusteella hyväksytty n=1

Tutkimukseen valittu: 1. Lahtinen. 2018. Kotona pärjäämättömyys vanhusten sosiaalisena ongelmana sairaalahoidossa sosiaalityön kirjausten näkökulmasta.

Taulukko 6 . Tiedonhauk ja tulokset Google Scholar ja Medic-tietokannoista

GOOGLE SCHOLAR : ikä +65 iäkkäät kuntouttava työote arkikuntoutus toiminnallinen kuntoutus kuntouttava kotihoito kotikuntoutus KOKOTEKSTI 18

- Tutkimukseen otsikon perusteella valitut n=5
- Tutkimukseen otsikon perusteella hylätyt n= 13
- Tutkimukseen tiivistelmän perusteella valitut n= 3
- Tutkimukseen tiivistelmän perusteella hylätyt n= 2
- Tutkimukseen kokotekstin perusteella valitut n= 2

Tutkimukseen valitut: 1. Toivanen 2021. Ikääntyneen kuntoutumisen tukeminen moniammatillisena yhteistyönä kotihoidossa-toimintamallin luominen.
 2. Lamminpää 2018. Päiväkeskustoiminta osana asiakaslähtöistä teho- ja arkikuntoutusta.

MEDIC 1/Gerontologia lehti

0784-0039" (lehti_issn_isbn) 678 kpl
 kokotekstit 91 kpl
 kokotekstit 2011 - 2021 fi muu art.,gradu,väit.,kats.art.,väitösk. 64 kpl

- Otsikon perusteella valitut n= 7
- Otsikon perusteella hylätyt n= 57
- Tiivistelmän perusteella hylätyt n=55
- Kokotekstin perusteella valitut n= 3

Tutkimukseen valitut: 1. Simonen 2017. Toimintakyvyn arviointi haastattelussa vuorovaikutuksen rakenteena.
 2. Pikkarainen 2020. Ikääntyneiden aikuisten toimijuus kuntoutuksessa.
 3. Karsio & Van Aerschot 2017. Vanhuspalvelut ja valinnanvapaus. Johtavien viranomaisten näkemyksiä palvelusetelistä.

6 AINEISTON KUVAUS JA ANALYYSI

Yhteenvedossa on koottu tutkimukseen valitut tutkimukset ja artikkelit, joita pyrittiin saamaan monipuolisesti ja jotka kuvasivat iäkkään kuntoutusta erilaisissa palvelujärjestelmissä (taulukko 7). Tutkimukseen valittiin neljätoista (14) tutkimusta tai artikkelia. Jokaisen valitun tutkimuksen ja artikkelin tarkemmat bibliografiset tiedot löytyvät lähdeluettelosta (liite 1).

Taulukko 7. Tutkimukseen valittu aineisto

Tutkimuksen tekijä, vuosi	Julkaisun teema	Menetelmä
Niemelä, K. 2011	lääkkäiden kuntoutuksen kehittäminen	Kontrolloitu ja satunnaisotos tutkimus , akateeminen väitös
Laine 2019	lääkkään henkilön päivystyskierre ja toimintakyvyn alenema	Fysioterapia-lehti. Katsaus iäkkään henkilön toimintakyvyn arviointiin koko sairaalajakson ajan. Perustuu TOIMIA suositukseen.
Lahtinen 2018	Terveyssoseaalityöntekijän näkökulma iäkkään kotona pärjäämiseen	Pro gradu. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, gerontologinen sosiaalityö
Kyngäs 2021	Asiakaslähtöinen kuntoutus	Tutkimuksellinen kehittämistyö YAMK
Halminen 2019	Kotiutustiimi	Gerontologinen kehittämistyö YAMK
Mäkinen 2019	Kotikuntoutus	Kehittämistyö YAMK
Knuutinen 2013	Kotihoidon kuntouttava työote	Kehittämishanke YAMK
Toivanen 2021	Moniammatillisuus	Toimintatutkimus YAMK
Lamminpää 2018	Päivätoiminta	Teema- ja ryhmähaastattelut YAMK
Pikkarainen 2020	Ikääntyneen aikuisen toimijuus kuntoutuksessa	Gerontologia-lehti, väitös-artikkeli. Akateeminen väitös, Aikuistiede
Simonen 2017	Ikääntyneiden vuorovaikutustaidot	Akateeminen väitös-artikkeli. Gerontologia-lehti (alkuper. tutkimus engl. kielinen)

Rinne, 2016	Kunnallinen palveluseteli	Pro gradu. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalipolitiikka.
Kuusinen-James, 2016	Palvelusetelin käyttäjien kokemuksia	Akateeminen väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteet
Karvio & Van Aerschot, 2017	Vanhuspalvelut ja valinnan vapaus	Tieteellinen artikkeli. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Tutkittavaan aineistoon valikoitui neljätoista (14), tutkimuskysymyksiin liittyvää tutkimusta tai artikkeleita. Aineisto jaettiin neljään teemaan, joiden sisältöä verrattiin tutkimuskysymyksiin. Stolt ym. 2016, mukaan aineiston esittelyn perusteena on sen tarkoituksenmukaisuus ja sidoksisuus tutkimuskysymyksiin (Stolt ym. 2016, 83). Analyysin ensimmäinen vaihe on pelkistää eli koodata teemoista löytyvät tutkimuskysymyksiin vastaavat ilmiöt (Hirsjärvi ym. 2018, 222). Ilmiöistä laadittiin analyysirunko, jossa analyysiyksikkönä toimivat tutkimuskysymykset. (Kankkunen, Vehviläinen-Julkunen 2013, 169). Lisäksi Rinne (2016) sekä Kuusinen-James (2016) tutkimuksissaan sivusivat myös palveluohjausta, siksi he ovat taulukoissa 8 ja 9 kahteen kertaan.

7 TULOKSET

7.1 Kuntoutustusprosessi sisältöinä ja menetelminä

Aineiston analyysin pohjata kuntoutuksen sisältöjä ja menetelmiä koskevat tulokset jakautuivat neljään teemaan, jotka olivat (1) fysio- ja toimintaterapiat sekä sosiaalityö, (2) kuntouttava työote sairaalassa, (3) kuntouttava työote kotihoidossa ja (4) palveluohjaus (taulukko 8).

Ensimmäisen (1)teeman aineistossa oli yksi fysio- ja toimintaterapiaan käsittelevä ylemmän ammattikorkeakoulun kehittämistehtävä (Toivanen, 2021), jossa toimintatutkimuksen avulla pyrittiin luomaan toimiva kuntoutusmalli osastolla kotiutumisen yhteyteen. Työn tavoitteena oli vahvistaa asiakkaan toimintakyvyn säilymistä kotiutumisen yhteydessä sekä hyödyntää ammatillista monialaisuutta. Tuloksissa positiivisena lähtökohtana oli tutkimukseen kehitetty SWOT-malli, jonka avulla voitiin toteuttaa asiakaslähtöinen ja kuntoutujakeskeinen malli kotiutussuunnitelmaan. Kuntoutus-suunnitelman toteutumista haittaavina tekijänä nähtiin mm. arkikuntoutuksen puute, kuka

jatkaa, riittävätkö kotihoidon resurssit? Haasteena myös koettiin sairaalasta kotiutuvan henkilön mahdollinen jääminen asiakasohjauksen ulkopuolelle.

Sosiaalityön tutkimuksen tehnyt Lahtinen (2018) toi esiin tutkimuksessaan, että iäkkään kotona pärjäämättömyys tiedetään jo ennen sairaalaan joutumista. Omaiset katsoivat, ettei asiakas pärjää kotona yksin, eivätkä he jaksaa hoitaa. Tuen ja avun tarve kotiin on riittämätöntä. Asiakas itse saattaa kotona painella turvarannekkeen hälytintä, koska kokee turvattomuutta ja pelkoa yksin jäädessään. Päivystyskierre on valmis. Vaihtoehtona on ympärivuorokautinen hoivapaikka.

Toisena teemana (2), on kuntouttava ja ennaltaehkäisevä työotesuositus sairaaloihin. Sairaalat yleensä keskittyvät perinteisesti vain sairauden hoitoon, eivät potilaan kuntoutuksen /hoidon kokonaisuuteen. Laine (2019) perustaa artikkelinsa TOIMIA tietokannan suosituksiin iäkkään ennaltaehkäisevästä työotteesta sairaalaympäristössä. Kuusi ydinkysymystä antaa viitteitä hyvään kotiutukseen, mutta tiedonkulussa on puutteita eri palvelujärjestelmien kesken. Asiakasymmärrystä painotetaan vuorovaikutustilanteissa, asiakkaan oman äänen saamiseksi kuuluviin.

Myös Kyngäs (2021) painottaa potilaan osallistamisesta omaan hoitoonsa kuntouttavan työotteen avulla. Sairaalassa on yleistä ylihoitava asenne, jolloin ajatellaan iäkkään olevan kykenemätön käyttämään jäljellä olevia voimavarojaan ja siksi tehdään puolesta. Hoitajien ajanpuute vaikutti kuntouttavan työotteen käyttöön, ei ehditty tehdä kuntouttavia toimenpiteitä riittävästi. Suullisen ohjauksen ja neuvonnan katsottiin olevan apuna potilaan motivoinnissa omatoimisuuteen. Apua annettiin, jos näytti, ettei ikääntynyt selviä itsenäisesti jostain toiminnasta. Toimintakyvyn arviointi oli päivittäistä.

Kolmas teema (3) oli kotihoidon kuntouttava työote. Tutkimuksessa huomioitiin moniammatillinen yhteistyö ja asiakaslähtöisyys. Henkilökuntaa koulutettiin kuntouttavan työotteen käyttöön ja toiminnalle luotiin selkeät raamit. Huomionarvoista oli ikääntyneiden palveluiden aktiivisuus ja ajan sekä ikääntyneiden voimavararesurssien huomioiminen.

Neljäs teema (4), liittyi Palveluohjaukseen. Molemmat aineistoon valitut tutkimukset, Rinne (2016) ja Kuusinen-James (2016) kritisoivat usein yksipuolista päätöksentekoa, joita tehdään instanssin, harvoin asiakkaan toiveiden mukaan. Moniammatillisen tiimin osallisuudesta huolimatta, lopullinen päätösvalta myönnettävistä tukipalveluista on palveluohjaajalla.

Taulukko 8. Kuntoutusprosessi sisältöinä ja menetelminä

Palvelu	Käytäntö	Tavoite	+ / -
FYSIO- JA TOIMINTATERAPIAT (Toivanen 2021)	- kuntoutussuunnitelman puute - ammattiryhmät eivät toimi yhdessä asiakkaan kuntoutusprosessissa	- luoda kotiin toimiva kuntoutusmalli iäkkään kotiutuessa - vahvistaa asiakkaan toimintakykyä ja edesauttaa sen säilymistä	+ moniammatilliset avainhenkilöt + asiakaslähtöisyys & kuntoutujakeskeisyys + SWOT-analyysi - riittävätkö kotihoidon resurssit arkikuntoutukseen - keskitetty asiakasohjaus, riittävyys?
SOSIAALITYÖ (Lahtinen 2018)	iäkkään kotona pärjäämättömyys tiedetään jo ennen sairaalaan joutumista	- tuoda näkyvyyttä sosiaalityön merkityksestä moniammatillisessa tiimissä	+ joskus todellisuutta iäkkään kotona pärjäämisessä - tuen ja tukipalveluiden riittämättömyys
KUNTOUTTAVA TYÖOTE SAIRAALASSA (Laine 2019)	- ikääntyneen toimintakykyä ei arvioida sairaalassa kattavasti - päivystyskierre	- ennaltaehkäisevä puuttuminen ikääntyneen toimintakyvyn ongelmiin	+ vahva organisaatiouudistuksen tarve ikääntyneiden kohdalla - toteutuuko?
(Kynäs 2021)	- asiakas nähdään palvelun kohteena - ylihoitava käytäntö	- asiakkaan osallistamisen vahvistaminen - kuntouttavan työtteen käyttäminen	+ kuntoutuksen moniammatillinen yhteistyö + asiakasta kuunnellaan - ajan puute kuntoutuksessa
KUNTOUTTAVA TYÖOTE KOTIHOIDOSSA (Knuutinen 2013)	- geriatriset kuntoutusryhmät käytännössä - aktiiviset päivätoimintaryhmät	- kehittää ikääntyneiden kuntoutuspalveluita	+ fysioterapeutti yhteishenkilönä + kotihoidon käynnit kuntouttavia + ryhmätoiminta integroitu kotihoitoon
PALVELUOHJAUS (Rinne 2016)	- palvelutarpeen arviointi on arviointia, asiakkaan omat toiveet eivät ehkä toteudu	- valinnanvapauden ja asiakaslähtöisyyden huomioiminen kunnallisissa palvelujärjestelmissä	- palveluohjaajalla on päätösvalta palveluiden tarjontaan
(Kuusinen-James 2016)	- palvelutarpeiden saamisessa on kriteerit		

7.2 Kuntoutusprosessi toimintatapoina

lääkkään kuntoutusprosessiin toimintatapoina valikoitui 3 teemaan sisältyvää tutkimusta. 1. Kotiutustiimit 2. Sosiaalinen kuntoutus 3. Palveluseteli ja henkilökohtainen budjetti.

Kotiutustiimien toiminnasta tehdään runsaasti tutkimuksia, sillä toimintaa halutaan kehittää ja saada enemmän mukaan työntekijöiden, asiakkaiden ja omaisten mielipiteitä. Halmisen (2019) tutkimus osoittaa peruslähdekohtien olevan kunnossa. Kotiutustiimin käyntien ajan asiakas sai kuntoutusta tai työote oli kuntouttava. Asiakkaat kokivat kuntoutuksen hyvänä, mutta heidän mielestään sitä olisi ollut hyvä jatkaa. Tiedonkulkua kritisoitiin, koska se koettiin puutteelliseksi. Pieniin askareisiin ei saatu apua, koska ne eivät kuulu kotihoidolle. Joillekin pienet tulot eivät edes mahdollistaneet kotihoidon palveluja, nämä asiakkaat jäävät täysin avun ja tuen ulkopuolelle, varsinkin jos ei ole tukiverkostoa.

Niemelän (2011) tutkimus on melko ikääntynyt, mutta ajankohtainen. Se kertoo kotiutustiimien toiminnasta sekä iäkkäiden kuntoutuksesta sairaaloissa ja avopuolella. Keinutuoliharjoittelu on myös kuntoutusta ja lisäksi helppoa. Riskinä tutkimuksessa nähtiin iäkkäisiin kohdistuva holhoava asenne ja kuntoutuspäätösten teko ilman heitä. Kuntoutuksen interventioissa käytettiin kotikuntoutusavustajaa, joka sai ohjeet fysioterapeutilta. Kuntoutuksesta koettiin olevan hyötyä ja sen toivottiin jatkuvan. Harmillisena nähtiin kotiutustiimien toiminta eri palveluntuottajien tukipalveluna, tiedonkulku ei ollut sujuvaa.

Sosiaalisen kuntoutuksen aineistoon valikoitui Simosen (2017) väitöstutkimuksen artikkeli ikääntyneen ja työntekijän vuorovaikutuksesta. Sen painoarvo on vuorovaikutuksen käyttämisestä toimintakykyarviossa.

Lamminpään (2018) tutkimuksessa pohdittiin ikääntyneiden päivätoimintaa arki- ja tehokuntoutuksena. Päivätoiminnasta on paljon hyötyjä niin sosiaalisen kanssa käymisen kuin erilaisten aktiviteettien muodossa. Pääsyä päivätoimintaan rajoittaa niiden vähäinen määrä kuin myös asiakkaiden runsas halukkuus osallistua toimintaan.

Palvelusetelistä henkilökohtaiseen budjettiin oltiin kahden tutkijan, Rinne (2016) ja Kuusinen-James (2016) tutkimuksissa yhtä mieltä. Kotona asuvalla iäkkäällä asiakkaalla vapaus valita palveluntuottaja kytkeytyy usein vain siivouspalveluihin. Kunnalliset instanssit päättävät palvelusetelin ja henkilökohtaisen budjetin tarjonnasta, valinnanvapaus koskee säästöjä kunnallisella tasolla ei

asiakkaan tarpeita.

Kolmas palveluseteleihin liittyvän tutkimuksen tekijät olivat Karsio & Van Aerschot (2017). He sivusivat tutkimuksessaan termiä ”asiakasseteli”, uuden määrittelyn avulla voidaan kiertää palveluseteliin liittyvät lakimääräykset.

Taulukko 9. Kuntoutusprosessi toimintatapoina

Palvelu	Käytäntö	Tavoite	+ / -
KOTIUTUSTIIMIT (Halminen 2019)	-moniammatillinen yhteistyö -mukana omaiset -toimintakykyarviointijakson jälkeen jatkavat omaiset ja/tai Kotihoito	-asiakaslähtöisyys -itseäänmäärittämisosoikeus -turvallinen kotiutus -asiakkaan elämänhallinta ja osallisuus	+ oma kotiympäristö + tukiverkosto -tukiverkosto puuttuu -ulkoilu satunnaista -siivouspalvelut ostettava itse / tai osin Palse korvaa -joillakin pienet tulot> ei varaa Kotihoitoon -kuntoutusta toivottiin enemmän
(Niemelä 2011)	-kuntoutujan ja omaisten tieto kotiuttamistiimien toiminnasta oli puutteellista -kotiutustiimien käytön lopettaminen koettiin liian aikaisiksi, -toivottiin asiantuntijoiden, hoitotahojen ja kuntoutujan tiedonsiirron parantamista	-arvioida kuntoutustiimien moniammatillista toimintaa -vahvistaa asiakkaan kokonaisvaltaista toimintakykyä ja vähentää sairaalaan palaamista -tuottaa tietoa kotiutustiimin toiminnasta ja mahdollisuuksista	+ kuntoutuksesta oli merkittävää hyötyä +kotikuntoutuksessa käytettiin kuntoutusavustajaa +ICF malli kuului tutkimukseen -kuntoutuksen pitäisi olla jatkuvaa -kotiutustiimit toimivat usean eri palvelutuottajan tukipalveluna
SOSIAALINEN KUNTOUTUS (Simonen 2017)	-hyvä vuorovaikutus ei aina toimi	-toimintakykyarvio hyödyntäen vuorovaikutusta	+ohjaus sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen -kokotekstiä ei verkossa saatavana
(Lamminpää 2018)	-päivätoiminta tukipalveluna -moniammatilliset yhteistyötahot	-yksinäisyyden ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen -osallistaminen	+vertaistuki +erilaiset aktiviteetit +kuntouttava työote -fyysiset rajoitukset estävät osallistumisen ryhmään -pitkä jonotus päivätoimintaan

PALVELUSETELI (Rinne 2016)	-kuntien monopoliasema -ikäihmisten pienet palvelutarpeet jäävät julkisen palvelutuotannon ulkopuolelle -kunta päättää palvelutarpeen kriteerit	-kriittinen katsaus valinnanvapauden toteutumisesta julkisten palveluiden kautta	-eriarvoisuus -kotona asuminen on velvollisuus ei valinnanvapaus
(Kuusinen-James 2016)	-palvelusetelin käyttäjien kokemuksia ja -tuottajien näkemyksiä	-valinnanvapauden toteutuminen julkisissa ja yksityisissä palveluissa	-valinnanvapaus on institution, ei käyttäjän
(Karsio & Van Aerschot 2017)	-Palveluseteli vai Asiakaseteli	-uudistuva Sote saattaa muuttaa käytännöt	+todellisen valinnanvapauden mahd. toteutuminen

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Palvelu ohjaus yhden henkilön päätösvallassa oli hätkähdyttävä tieto. Tutkimuskysymyksiin valittu aineisto vastasi monipuolisesti. Tutkimushakujen perusteella ilmeni ikäänntyneiden palveluihin tehdyt runsaat kunnalliset ja yksityiset kehittämistyöt. Asiakslähtöisyys oli eräänä teemana kaikissa kehittämistöissä, asiakkaan subjektisuus omaan hoitoonsa vaikutti usein jäävän kehittelyn jalkoihin. Asiakasymmärrystä terminä ei mainittu. Joissakin tutkimuksissa asiakkaat kokivat, ettei heidän tarpeensa kohtaa päättäjiä. Pienet tarpeet kuten ikkunoiden pesu tai ulkoilu eivät onnistuneet ilman omaa taloudellista panosta. Vähävaraisilla ikäihmisillä ei aina ollut edes varaa kunnalliseen Kotihoitoon ja heistä oltiin huolissaan. Lähes kaikissa tutkimustuloksissa mainittiin iäkkäiden yksinäisyys.

Sosiaalityöntekijän tutkimuksessa mainittiin useita syitä päivystyskierteeseen, kuten turvattomuus, yksinäisyys, kaatumisen pelko ja tukiverkoston puute. Pitkäaikaispaikkoihin joutuu jonottamaan sairaaloissa, mikä rasittaa niin potilaiden kuin yhteiskunnankin taloudellisia resursseja. Sairaalaympäristössä iäkäs potilas laitostuu ja saattaa menettää elämänhalunsa.

Sairaalasta kotiutuessaan asiakkaat ja omaiset toivoivat Kotiutustiimeiltä selkeitä ohjeita ja tietoa kotiuttamisen käytännöistä. Asiakkaat myös toivoivat kuntoutuksen jatkumoa, mistä ikäänntyneet varmasti myös hyötyisivät sekä fyysisesti että psyykkisesti. Päivätoimintaan on enemmän tulijoita kuin paikkoja, myös ei-muistisairaavat virkistyisivät tästä tukipalvelusta.

Palveluseteli tai henkilökohtainen budjetti ei toistaiseksi anna iäkkäälle mahdollisuutta saada kuntoutuspalveluja tai apua pieniin kodin askareisiin. Tähän saattaa tulla muutos uuden Soten myötä. Palvelusetelin muuttaminen Asiakasseteliksi, sallisi palveluiden oston laajemmassa mittakaavassa. Tulosten perusteella palveluohjaus vaikuttaa olevan yhden henkilön päätösvallan alla, sillä vaikka taustalla on moniammatillinen tiimi, lopullinen päätösvalta on Asiakas- /palveluohjaajalla yksin, mitä palveluita asiakas saa. Tämä vaatisi lisäselvityksiä.

Syy minkä vuoksi aloitin tämän tutkimuksen, vahvistui lukiessani aineistoa. Kenties kunnallisten ”vanhainkotien” lakkauttaminen oli virheellinen päätös niiden iäkkäiden kohdalla, jotka eivät kotonansa enää pärjää tai halua olla.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön eettisyys perustuu hyvään tieteelliseen käytäntöön. Toisen tutkijan aineistoa kunnioitetaan mainitsemalla lähteen alkuperäinen tekijä eikä toisen tutkijan aineistoa kopioida omaan tuotokseen (ARENE 2021).

Luotettavuutta opinnäytetyössä arvioidaan vertaamalla aineistoa ja tutkimustuloksia suhteessa teorian käsitteisiin. Tutkimusprosessi kuvataan mahdollisimman tarkasti, että lukija voi halutessaan toistaa vastaavan tutkimuksen (Kyvyt 2021).

Tämän tutkimuksen artikkelit ja tutkimukset ovat kaikki ilmestyneet luotettavilta tahoilta. Mielestäni sain tutkimukseeni kattavan esittelyn iäkkään kuntoutuspoluista, niiden haasteista ja onnistumisista. Tietokannat valittiin asiasanahakujen tulosten perusteella, joitakin asiasanoja täytyi keilla eri tietokantoihin, kunnes sopivat artikkelit ja tutkimukset löytyivät. Paljon hyviä tutkimuksia jäi odottamaan muita opinnäytetyön tekijöitä

Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää jatkotutkimuksissa esim. asiakasohjauksen ja kuntoutuksen ohjaajan mahdollisella yhteistyöllä. Varsinkin ikääntyneen kokonaisvaltaisen kuntoutuksen tunteminen olisi hyödyllinen lisä palveluohjaukseen. Toinen polttava aihe on iäkkäiden yksinäisyys ja sen seuraukset. Teorioita on runsaasti, mutta kuka keksisi käytännöllisen vastauksen tähän ongelmaan.

Iäkkäiden kuntoutuspolkujen sujuvuus ei riipu ainoastaan käytännön työn tekijöistä vaan myös yhteiskunnan instanssien täytyisi ottaa koppi tarvittavista palveluiden uudistamisesta.

LÄHTEET

ARENE. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, Arene ry. 2021. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 2.5.2021. <https://www.arena.fi/wp-content/uploads/Rahti/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Autti-Rämö, I., Mikkelsen, M., Lappalainen, T. & Leino, E. 2016. Kuntoutumisen prosessi. Artikkeliteoksessa Kuntoutuminen. toim. Autti-Rämö, I. Salminen, A-L., Rajavaara, M. & Ylinen, A. 1.painos © Kustannus Oy Duodecim, Helsinki.

Finger toimintamalli 2018. Ikääntyvien muisti- ja ajattelutoimintojen tukemiseksi. THL, terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Finger tutkimushanke 1.1.2009-31.12.2024. Viitattu 24.1.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136880/THL TT Finger_julkariin.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hiltunen, L. Validiteetti ja reliabiliteetti. 2009. Diasarja. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.12.2020. http://www.mit.jyu.fi/OPE/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. p. Helsinki: Tammi.

I&O. Ikäihmisten kotihoidon sekä kaikenikäisten omaishoidon uudistus 2015 - 2018. Hallituksen kärkihanke. Viitattu 9.11.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161532/29_2019_Ikaihmisten%20kotihoiton%20ja%20kaikenikaisten%20omaishoidon%20uudistus%2020162018.pdf

JAMK, Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2020. Kuntoutuksen ohjaaja, osaamiskuvaus. Viitattu 7.12.2020. <https://opetussuunnitelmat.peppi.jamk.fi/fi/48/fi/5262>

Kamensky, M. 2008. Strateginen johtaminen; menestyksen timantti. Helsinki. Talentum Media Oy.

Ketomäki, S. 2017. Palvelumuotoilu asiantuntijapalvelujen asiakaslähtöisen toimintatavan kehittämisessä. Tampereen teknillinen yliopisto. Diplomityö. Johtamisen ja tietotekniikan tutkinto-ohjelma, Pori. Viitattu 6.12.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/25484/Ketomaki.pdf?sequence=4>

Koivisto, J., Pohjola, P., Lyytikäinen, M., Liukko, E. & Luoto, E. 2016. Ratkaisuja palveluiden yhteensovittamiseen. Innokylän innovaatiokatsaus. Työpaperi 32/2016. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. © Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.12.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131490/URN_ISBN_978-952-302-769-5.pdf

Koivisto, M. 2011. Palvelumuotoilun peruskäsitteet; toim. Miettinen, Palvelumuotoilu– uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. 2. painos. Teknologiainfo Teknova Oy. Helsinki.

Koivula, R. 2009. Toimintakyvyn arviointi ja tukeminen. Artikkeliteoksessa Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. Sirkkaliisa Heimonen, S., Karvinen, E., Pohjolainen, P., Sarvimäki, A. & Syrén, I. 2009. toim. Pohjolainen, P. & Heimonen, S. © Ikäinstituutti ja kirjoittajat. Ikäinstituutti, Helsinki. Viitattu 16.11.2020. http://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/Orait_1-2009-pdf.pdf#page=31

Kuntoutuskomitea. 2017. Ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Helsinki. Viitattu 18.11.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kyvyt 2021. Tutkimussuunnitelma käyttäjältä-Heinosen opetussivut: 7. luotettavuus. Viitattu 2.5.2021. <https://kyvyt.fi/view/artefact.php?artefact=304009&view=72174>

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020-2023. Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Helsinki, 2020. Viitattu 9.11.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

L28.12.2012/980. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista, Viitattu 18.11.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä. Viitattu 1.12.2020. <https://www.kymsote.fi/fi/Palvelut/Terveys--ja-sairaanhoitopalvelut/Kotikuntoutus/p/kotikuntoutus>

Liimatta, H. 2019. Effectiveness of Preventive home visits among Community – dwelling older people. Väitös. Department of General Practice and Primary Health Care Faculty of Medicine University of Helsinki. Finland. Viitattu 3.12.2020. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/304050/Effectiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, Jääskeläinen, P. ja Liikanen 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Artikkeliteoksessa Hoitotiede. 2013, 25 (4), 291–301. Viitattu 2.4.2021. Janet Finna: <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/se/h/0786-5686/25/4/kuvailev.pdf>

Kankkunen, P. ja Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Sanoma Pro. 3 uudistettu painos. © Päivi Kankkunen, Katri Vehviläinen-Julkunen ja Sanoma Pro Oy. Lupa viittaukseen saatu.

Maho, P. 2010. Ikääntyvän kotikuntoutus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sairaanhoitaja YAMK. Sosiaali -ja terveysalan palvelujen johtaminen. Helsinki. Viitattu 3.12.2020.

Mäkelä, M., Autio, T., Heinonen, H., Holma, T., Häkkinen, H., Hänninen, T., Pajala, S., Sainio, P., Schroderus, K., Seppänen, M., Sihvonen, S., Stenholm, S. & Valkeinen, H. 2018 päivitetty painos.

Suositus toimintakyvyn arvioinnista iäkkään väestön hyvinvointia edistävien palveluiden yhteydessä. TOIMIA-tietokanta. Viitattu 4.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131193/2_Suositus%20toimintakyvyn%20arvioinnista%20iakkaan%20vaeston%20hyvinvointia%20edistavien%20palveluiden%20yhteydessa_2018.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Pelkonen, R., Antikainen, R., Jylhä, M., Karjalainen, P., Paunio R-L., Taipale, V., Valtonen, O. & Vauramo, E. 2015. Yksitoista teesiä ikääntymisestä. Kokeneet ja viisaat asiantuntijaryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön muistio 26.8.2015. Viitattu 24.1.2021. <https://stm.fi/documents/1271139/1408010/Kokeneet+ja+viisaat+-raportti.pdf/110cc96d-7312-424f-b39c-029da6f8d6c0/Kokeneet+ja+viisaat+-raportti.pdf.pdf>

Pikkarainen, A. 2016. Gerontologisen kuntoutuksen käsikirja. Osa II. Ikääntyneiden arki-, koti- ja lähikuntoutus: varhaisvaiheesta ympärivuorokautiseen hoivaan. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Toim. Teemu Makkonen. © tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Ryynänen, O-P., Vauramo, E., Malmi, T. & Koikkalainen, V. 2020. Sote ja ikääntymisen ongelmaselvitysmispolun etsintää. Kunnallisan kehittämissäätiön julkaisu 35, 2020. Kaks-Kunnallisan kehittämissäätiö. Viitattu 24.11.2020. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2020/09/sote-ja-ikaantymisen-ongelmat_selviamispolun-etsintaa.pdf

Räsänen, R. Tutkimusmenetelmät. Eettisyys tutkimuksen teossa. 2020. Diasarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Diat saatavissa tutkijalta.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa 2011. Viitattu 9.12.2020. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1

Seppälä-Järvinen, R. 2018. (toim.) Monimenetelmällisyys kuntoutuksen tutkimuksessa. Havaintoja ja kokemuksia Muutos-hankkeen tutkimuksista. Haapakoski, K., Heiskanen, T., Harkko, J., Hautamäki, L., Hiekkala, S., Karhula, M., Koivula, R., Pikkarainen, A., Poutiainen, E., Seppänen-Järvelä, R., Tuomenoksa, A., Villa, T., Vuorento, M. & Åkerblad, L. Kelan tutkimus. Työpapereita 144 | 2018. © Kirjoittajat ja Kela. Viitattu 7.12.2020. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/253836/Tyopapereita144.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 26.4.2021. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>

Sulander, T. 2009. Ikääntyneiden elintavat ja toimintakyky. Artikkeliteoksessa Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. toim. Pohjolainen, P. & Heimonen, S. © Ikäinstituutti ja kirjoittajat. Ikäinstituutti, Helsinki. Viitattu 16.11.2020. http://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/Orait_1-2009-pdf.pdf#page=31

Standberg, T. 2018. Ikääntyneiden ravitseminen ja gerastenen tunnistaminen. Dia-sarja. Viitattu 24.1.2021. <https://docplayer.fi/115483860-lkaantyneiden-ravitseminen-ja-gerastenen-tunnistaminen-timo-strandberg-geriatrian-professori-helsingin-ja-oulun-yliopistot-hyks.html>

Strandberg, T. 2014. Geriatriset oireyhtymät ovat estettävissä. Tiedepääkirjoitus. Lääkärilehti 2.11.2018 44/2018 vsk 73 s. 2537. Viitattu 24.1.2020 <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/paakirjoitukset-tiede/geriatriset-oireyhtymat-ovat-estettavissa/>

STM 2021. Henkilökohtainen budjetti. Viitattu 3.3.2021. <https://stm.fi/fi/-/henkilokohtainen-budjetti-parantaa-asiakkaiden-osallisuutta-kokeilun-seurantaraportti-on-julkaistu>
<https://vaana.fi/henkilokohtainen-budjetti/>

STM 2021. Palveluseteli. Viitattu 3.3.2021. <https://stm.fi/palveluseteli>

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto, Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja. A:73/2016. Turku.

THL, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2020. Keskitetty asiakasneuvonta ja ohjaus. Viitattu 17.11.2020. <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/keskitetty-neuvonta-ja-asiakasohjaus>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Tenk. 2020. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 9.12.2020. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Valtioneuvosto 2021. Viitattu 3.3. 2021. <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/hyvinvointi>

YSA- yleinen suomalainen asiasanasto. 2021. Viitattu 24.1.2021. <https://finto.fi/ysa/fi/>

LIITTEET

Liite 1. Hakutulosten aineisto

Halminen, N. 2019. Kotiuttamistiimin merkitys ikäihmisen kotona selviytymisessä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Vanhustyön (ylempi AMK) -koulutusohjelma Viitattu 19.4.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/171082/Halminen%20Nina%202019.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Karsio, O. ja Lina Van Aerschot. 2017. Vanhuspalvelut ja valinnanvapaus – johtavien viranomaisten näkemyksiä palvelusetelistä. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto. Viitattu 9.5.2021. Janet Finna/Medic, Gerontologia lehti. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/63443/26755>

Knuutinen, T. 2013. ”EIHÄN NY KAUAN MEE VARTIN RAPPUKÄVELYYN” Kuntouttavan työtteen mallin kehittäminen Pälkäneen kunnan kotihoitoon. Lahden Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala, YAMK. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Viitattu 21.3.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/62247/Knuutinen_Tiina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuusinen-James, K. 2016. SETELIPELIÄ Tutkimus palveluseteliä säännöllisessä kotihoidossa käyttävien iäkkäiden henkilöiden valinnanvapaudesta. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Viitattu 7.3.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169030/SETELIPE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kyngäs, P. 2021. Asiakaslähtöinen kuntoutuminen sairaalassa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Vanhustyö, ylempi AMK. Viitattu 21.3.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/464073/Asiakas%20aht%20b6inen%20kuntoutuminen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Laine, M. 2019. Ikääntyneiden sairaalahoito kaipaa uutta otetta. Toimintakyvyn mittaaminen näkyväksi, osa 7. Artikkelit Fysioterapia-lehdessä. Fysioterapia 7/2019. Viitattu 2.5.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139081/Ikaantyneiden_sairaalahoito_kai-paa%20uutta_otetta_Fysioterapia_07_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lahtinen, S. 2018. Kotona pärjäämättömyys vanhusten sosiaalisena ongelmana sairaalahoidossa sosiaalityön kirjausten näkökulmasta. Tampereen Yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Viitattu 8.5.2021. Janet Finna/ Medic. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104614/gradu07479.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lamminpää, I. 2018. Päiväkeskustoiminta osana asiakaslähtöistä teho- ja arkikuntoutusta. SeAMK, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. YAMK, Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/143872/Lamminpaa_Ilona.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäkinen, N. 2019. Ikääntyneen asiakkaan osallisuus kotikuntoutuksessa. Asiakkaan osallisuutta edistävän toimintamallin laatiminen. Opinnäytetyö, sairaanhoitaja YAMK. Sosiaali- ja terveysala. Uudistava johtaminen. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.5.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/261568/Netta_Makinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Niemelä, K. 2011. Iäkkäiden tuettu kuntoutuminen. Laitoskuntoutusjakson, kotikuntoutuksen ja keinutuoliharjoittelun vaikutukset iäkkäiden henkilöiden toimintakykyyn ja elämänlaatuun. Akateeminen väitös. Kuopion liikuntalääketieteen tutkimuslaitos. Biolääketieteen yksikkö, liikuntalääketiede. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunnan väitöskirjat 74. 2011. Kuopio 2011. Viitattu 20.3.2021. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/10470/urn_isbn_978-952-61-0546-8.pdf

Pikkarainen, A. 2020. Ikääntyneiden aikuisten toimijuus kuntoutuksessa. Tutkimusviite Gerontologia-lehdessä. Gerontologia, [Vol 35 Nro 1 \(2021\)](#) / Väitökset. Viitattu 11.4.2021. Saatavissa Janet Finna/ Medic tietokanta. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/98320?acceptCookies=1>

Rinne, M. 2016. ”Kunnallinen markkinahan ei oo marketti”-kunnallisten viranhaltijoiden tulkinnat valinnanvapaudesta ikäihmisten hoivapalveluissa. Sosiaalipolitiikan Pro Gradu-tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Viitattu 7.3.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99195/GRADU-1464958630.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Simonen, M. 2017. Toimintakyvyn arviointi haastattelussa vuorovaikutuksen rakenteena. Väitösartikkeli Gerontologia-lehdessä. [Gerontologia](#) 2017 vol. 31 no. 4 s. 303-307 . Alkuperäinen väitös: ”A Conversation Analysis of Social Interaction in the Functional Capacity Assessment Interview”. Viitattu 11.4 .2021. Saatavissa: Janet Finna / Medic tietokanta. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/66877/28347>

Toivanen, E. 2021. Ikääntyneen kuntoutumisen tukeminen moniammatillisena yhteistyönä kotihoidossa-toimintamallin luominen. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Monialainen toimintakyvyn edistäminen. Viitattu 21.3.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/434513/toivanen_eija.pdf?sequence=2&isAllowed=y